

I. N. D. E. D. N. 7. C.

DISSERTATIO

DE

ANTHROPOPATHIA
STYLI SACRI,

una ostendens

S. Scripturam non loqui secundum
Opinionem Vulgi,

Quam

IN ALMA VIADRINA

RECTORE MAGNIFICENTISSIMO,

AUGUSTO & SERENISSIMO REGIO PRINCIPE ac DOMINO,

DN. FRID. WILHELMO,

REGNI BORUSSIÆ, ac ELECTORATUS BRANDENBURGICI
HEREDE &c. &c.

PRÆSIDE

JOH. CHRISTOPH. BECMANO,

SS. THEOL. D. & P. P. O. FACULTATISQVE SUÆ
ac UNIVERSITATIS SENIORE,

Patrono suo eterno pietatis cultu devenerando,

Ad d. XIV. Martii A. O. R. M DCCXI.

IN ACROATERIO MAJORI

Placido Eruditorum Examini subjicit:

FRIDERICUS ADOLPHUS MARESIUS,

Berol. March.

*****:*****

FRANCOFURTI ad VIADRUM,

Literis JOHANNIS CHRISTOPHORI SCHWARTZII.

Coll. diss. A
7, 56

22.

a. VII. 56.



DISSERTATIO

DE

ANTHROPOPA-
THIA STYLI SACRI.

CAPUT I.

DE ANTHROPOPATHIA
IN GENERE.

- | | |
|---|---|
| I. Definitio Anthropopathiæ e-
jusq; discrimen à Visionibus,
Verbis Generalibus, Compa-
rativis, Allegoriis. | III. Συγκατάβασις Patrum: E-
volutio Loci II. Sam. VII. 29. |
| II. Rationes admissæ à Deo An-
thropopathiæ. | IV. Scriptores de hac materia.
V. Cuncta hujus argumenti mo-
do Deo digno capienda. |

I.

ARgumento nostro ut plenius satisfiat, initio generalia quædam de *Natura & usu Anthropopathiæ* præmittemus, inde quæ & qualis illa *Anthropopathia Styli Sacri* in specie sit, pluribus visuri. Anthropopathiæ nomine igitur apud Theologos veniunt *Tropica illa ac præcipue Metaphorica & Figurata loquendi genera*, quibus quæ hominibus
A eorum-

eorumque actionibus propria sunt, Deo Divinisque actionibus tribuuntur. Dicuntur I. *Loquendi genera*, in discrimen à *Visionibus* seu oculis corporeis, seu intellectui soli objectis: Quæ licet signa sint præsentis cujusdam specialis Virtutis, aut Gloriæ Divinæ, non tamen Verba, aut loquendi genera, sed res sunt intellectui humano allucentes, & non quidem Deum, huic enim nihil assimilari potest, sed humano more loquendi aliquid de Deo repræsentantes. II. Dicimus *Tropica loquendi genera*, h. talia, quibus revera aliquid de Deo prædicatur, sicut Tropi semper aliquid de altero prædicant, licet improprie, in discrimen (1) à *Verbis* & *Propositionibus Generalibus*; Non enim ideo quia Vox generalis vel æquivoca est, ad *Ἀνθρωποπαθειαν* vel Metaphoram pertinet. E. g. *Deus est Fons vitæ Ps. XXXVI. 10. Inebriabuntur. v. 9.* Terminus Fontis enim generalis est, & significat originem, non vero specialiter originem tantum Aquarum: *Inebriari* generaliter est repleti cum voluptate, specialiter repleti potu generoso. (2) *A Propositionibus Comparativis*, quæ alterum cum altero quidem comparant, sed non ideo de eo prædicant. Sic Deus comparatur ebrius, seu potius vires recolligenti *Pf. LXXIIX. 65. Excitatus est tanquam potens crapulatus à vino*, sed non dicitur Ebrius. Et *Hof. XIII. 8. DEUS* minuitur: *Ego ero eis quasi Leæna, sicut Pardus in via Asyriorum. Occurram eis quasi Ursa raptis catulis*; Sed ideo se Leænam, Pardum, Ursam haut vocat. Adde *Hoseæ V. 14.* Et eodem *Hof. V. 12. Ero quasi tineam Ephraim & quasi putredo domui Juda*, se contemni ab his innuens, nec tamen ideo Tineam aut Putredinem se vocat: Quanquam in Lutheri versione id absolute positum sit: *Ich bin dem Ephraim eine Motte/ und dem Hause Juda eine Meade.*
Aliud

PATHIA IN GENERE.

Aliud nimirum est Res cum Rebus comparare, aliud comparatas vel ad comparandum aptas de se invicem prædicare. Prius salva proprietate fieri potest, at posterius nunquam sine Tropo est. (3) In specie ad differentiam ab Allegoriis, quæ in eo ab Anthropopathia cunctisque impropriis Locutionibus Sacris differunt, quod hæ licet impropriæ, nihilominus Sensum Literalem S. Scripturæ, seu talem Sensum, quem verba seu proprie seu improprie sumpta præ se ferunt, contineant; Allegoriæ vero non sensum ipsum contineant, sed eundem similibus applicent, vel similia cum eo conferant. Quomodo Paulus de Historia duarum Abrahæ Uxoribus duorumque earum Filiorum ἀτινά ἐστιν ἀλληγορούμενα, inquit, Hæc per Allegoriam dicta sunt; Hæc enim sunt duo Testamenta: Unum quidem à monte Sina servitutem generans, quæ est Agar. Gal. IV. 24. Simile Ἀλληγορούμενον Joh. III. 14. Sicuti Moses exaltavit serpentem in deserto, ita exaltari oportet Filium hominis. Christo nimirum ex Serpentis exaltatione per similitudinem quandam exaltationem sui colligente: Quem tamen ideo alias Serpentem dici, aut Serpentem de eo prædicari, non autumamus. Nec male scripsisse Gregorium II. P. M. opinamur, Serpentem illum æneum non fuisse, εἰ μὴ χαλκωμα ἡγιασμένον ὑπὸ τοῦ Θεοῦ διὰ τοῦτο ἄρρωστοῦτας καὶ δακνομένους ὑπὸ τῶν ὀφθαλμῶν, ἵνα δειχθῆ τοῖς λαοῖς ὁ ὑποβαλὼν τὴν ἀμαρτίαν εἰς τὸ πρῶτον πλάσμα τὸ πλασθὲν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τὴν Ἀδὰμ καὶ τὴν Ἐβαν, ἀπὸ τῶν ἀμαρτωλῶν εἰς ἰάσιν κατέστησε. Nisi aramentum à Deo consecratum, propter eos qui tum ægri erant et à serpentibus læsi, ut populis demonstraretur is qui primo figmento à Deo formato Adamo et Evæ peccatum suggesserat, ipsum in medelam peccatorum constituit. Epist. 1. ad Leonem Isaurum Imperatorem.

T. III. Concil. Bin. f. 459. Quæ etiam *Johannis d'Espagne* sententia fuit *Schiboleth* f. 79. ex *Col. II. 14. 15.* collat. cum *Rom. VI. 6.* Impugnati quidem eo nomine ab Autore *der Untersuchung etlicher Derther der H. Schrift* f. 31. & seqq. Sed an cum pondere aliquo Lectoris judicio relinquimus. Unde & Anthropopathia cunctaque illa Tropica loquendi genera certos suos limites habent, intra quos consistunt, Allegoriæ vero extra eas, quas S. Scriptura habet, tanquam foetus humani ingenii in infinitum exporriguntur, nec certi aliquid Lectori relinquunt, quod in progressu harum *Thesium c. 11. §. 10.* pluribus videbitur III. Dicuntur etiam *præcipue Metaphorica loquendi genera*; Nam licet modus prædicandi similia de similibus Metaphora sit, humanaque de DEO prædicata rationem Metaphoræ habeant, fieri tamen potest, ut hujusmodi loquendi genera ratione originis aliam quoque Tropi naturam induant: Sic *Dextra DEI* auxiliatur *Israeli. Ps. XLIV. 4.* est Metaphorica locutio; *Homines enim per dextram robur suum exerunt.* Sed *Israelis jactantia, Manus mea me redemit Jud. VII. 2.* non est Metaphorica, sed Synecdochica locutio Partis pro toto; Adeo ut quod Synecdochicum ratione hominis est, Metaphoricum sit ratione DEI, quippe omnium partium expertis. IV. Denique etiam *Figurata loquendi genera*, in discrimen à simplici ac rebus adæquato loquendi ac scribendi modo, de quo sequenti Cap. II. do toto pluribus.

§. II.

DEUS igitur licet non sit *Homo aut Filius Hominis Num. XXIII. 19.* nihilominus sicut hominem similitudine sua, seu recepto in Verbo ejus loquendi modo,

PATHIA IN GENERE.

modo, Imagine sua donavit, ita & Ἀνθρωποπείθειαν hu-
 jusmodi seu similitudinem Humanarum Rerum &
 Actionum per S. S. Prophetas & Apostolos suos in se
 transferri amavit. Idque (1.) ut imbecillitati non
 tantum Intellectus Humani, qui tanquam Corpori
 alligatus corporeis ejusmodi quam maxime affici-
 tur, sed inprimis (2.) Imperfectioni Sermonis Hu-
 mani consulere, qui cum sæpe proprii loquendi
 modi defint, per similitudines ejusmodi supplet, quod
 propriis & nativis verbis efferre nequit, DEO ita
 de se ipso dispensante, & quemadmodum mater cum
 infante lallat & tertiata verba profert, infirmitati
 nostræ condescendente. *Alsted. Theol. Schol. S. 1. c. 28.*
 Et ut Damascenus loquitur *Orthod. Fid. L. 1. c. 19.*
Cum nos ipsi simus crasso carnis indumento circumdati, nos
minime possemus divinas & subtiles & immateriales DEI
operationes aut intelligere aut eloqui, nisi imaginibus & for-
mis & significativis nostro more utamur signis. Quo for-
sau etiam referentur illa Augustini Serm. XL. de Tem-
poře: Dico justum DEUM, quia in Verbis humanis nihil
melius quo id dicimus, invenio: Nam ille est ultra justi-
tiam: Dicitur pœnitere DEUS, dicitur nescire DEUS,
Ideo tamen & ad ista verba salubriter scripturæ descendit, quæ
& tu exhorres, ne illa quæ magna putas, satis digne dicta
arbitreris. Et mox: Ut quomodo istud non accipit secun-
dum consuetudinem loquentium, sicut solent Homines pœnite-
re: Sic & illud quod dicitur, Justus supereminentiæ ipsius
non competere intelligat: Quamvis scriptura hoc bene posue-
rit, ut per qualiacunque verba gradatim animus ad id quod
dici non potest perducatur. Sed & (3.) id factum est
 unà, ut Honorem Corpori Humano adderet, qui sane
 maximus est, DEUM nullius indigum & omni suf-
 ficien-

ficientissimum non eo minus id veluti hospitium Imaginis suæ non tantum constituisse, sed & denominationes ab eo partibusque ejus in se transferre passum fuisse. Addimus (4) DEUM ita præludere voluisse manifestationi Filii sui in Carne, ut qui se ipsum in Carnem nostram se demisurum promiserat, hoc Ἀὐθροποπαθείας argumento certi essemus, revera id ab ipso expletum iri. Ideo & Zanchius observat, multa hujusmodi Corporalia de DEO prædicari, non tam figurate respectu divinæ Essentiæ, quam proprie respectu Filii, qui Carnem sumpturus erat, & hæc Corporalia in sua persona operaturus; Et exempli loco affert Ps. LXIIX. 19. *Ascendisti in altum, captivam duxisti Captivitatem, quod Ephes. IV. 8. Christus fecisse dicitur, cum Corpore suo ascendit in altum. Rursus Ps. LXXIIX. v. 1. Asaph in persona DEI loquens ait: Attendite, Popule mi, Legem meam, aperiam in parabolis Os meum. Quod respectu DEI incorporei per Ἀὐθροποπαθείαν accipiendum, sed respectu DEI in Carne manifestandi vere & proprie. Ideo Matth. c. XII. 34. cum narrasset, quæ per parabolas docuisset JESUS, nempe ille qui in persona Asaphi locutus ante fuerat, subjicit hæc verba: *Hæc omnia locutus est JESUS per parabolas ad turbam & absque parabolis nihil locutus est eis, ut compleretur quod dictum fuit per Prophetam dicentem: Aperiam in parabolis Os meum, eructabo occultata à jactis fundamentis mundi. Sicque de multis aliis Scripturæ Locis dicendum esse, ea respectu DEI incorporei quidem figurate esse intelligenda, sed respectu DEI ejusdem in carne manifestandi & postea manifestati, quia Prophetice dicta sunt, sic etiam proprie de Christo esse interpretanda. De Nat. DEI I., I. c. IV.**

S. 9. Nec improbandam esse hanc observationem
judicat *Gerhard. Loc. Comm. de Natura DEI S. 74.*

III.

Patres, ac præcipue Chrysoftomus, συγκατάβασι
vocant, quasi dicas condescensionem, qua superior ac
validior inferiori ac debiliori se accomodat, quorum
verba in progresu videbuntur. Hebræi *Derech Be-
ne Adam, Viam Filiorum Hominis*, quod est notante Hein-
sio *Aristarch Sacr. f. 26. & ex eo Glasfio Rhet. Sacr. Tr. I. c. 7.*
ἀπὸ τοῦ ἡμῶν παρόντων ἴδ' θεῶν τὰς ἐνεργείας ἁναλιζέω.
Eodemque facit Davidis illud *II. Sam. Sam. VII. 19.*
Ubi cum profunda admiratione promissorum non sibi
tantum, sed & familiæ suæ factorum; *Ista est lex A-
dam*, inquit, *Domine DEUS*, ut *Vulgata* habet: *ὁ νόμος δὲ
ὁ νόμος ἴδ' ἀνθρώπου. LXX. Ista est lex Hominis*, Das ist die
weise eines Menschen. *Clarius Junius ac Tremellius:*
*Locutus de Familia servi tui in longinquum, idque ratione
humana. Pisc.* Und dasselbe nach der Menschen wei-
se / h. familiariter mecum agis, ut solet homo cum
homine. *Jun. nott. in h. l.* Ganz freundlich wie die
Menschen / die ein ander gutes gönnen / mit einander
zu reden pflegen. *Pisc.* Herr du handelst mit mir so
freundlich / als wann du meines gleichen wärest / und
wie ein Mensch mit dem andern handelt: Oder wie
die Menschen pflegen mit ihrem Hause / Gute und
Nachkommen Verordnung zu thun. *Andere:* Nach
einer Unterweisung der Menschen die sehr freundlich
und gemeinsamlich / wie Menschen pflegen zu re-
den und sie zu lehren &c. *Tosfan. in h. l.*

IV.

Nec defuerunt Viri diligentissimi, qui in tra-
ctando hoc argumento versari amarunt, qualis seculo

V. existi-

V. extitit *Eucherius Episcopus Lugdunensis*, elegans sententiis & ornatus in verbis, ut *Isidorus* de eo iudicat, de *Scr. Eccl. c. XV. Libri Formularum spiritualis Intelligentiæ* Capite I. de Divinis Nominibus &c. c. 11. De his quæ appellantur *Membra Domini*, vel de eo significantur. Quem etiam Theologiæ suæ Symbolicæ inseruit *Maximilianus Sandæus Theol. Symbol. f. 664.* adductis compluribus ejusdem elogiis. Et ante eum *Flacius Clavi* suæ *S. Scripturæ P. 1.* Sed primo Capite, quo præcipua hujus materiæ continentur, mutilum. Porro incertus Auctor Epistolæ de his, quæ DEO in Scripturis Sanctis attribuuntur, seu ut *Erasmus* vocat, de *membris DEI*, inter *Epistolas Hieronymo* falso ascriptas *Epist. XV.* Et qui hunc exscripsit, Auctor *Libri de Essentia Divinitatis*, hinc inde insertis & ex parte in fine additis *Commatibus* nonnullis, nec magnopere ad rem facientibus, quem *Erasmus* suspicatur *Hugonem Victorinum* extitisse *T. IV. Opp. Aug. f. 966.* Qui omnes tamen multiplicatis *Allegoriis* ingenio suo potius indulserunt, quam *Anthropopathiam* explicuerunt. Brevius de eadem egerunt *Isidor. Hispal. Sentent. L. I. c. V. Job. Damascenus Orthod. Fid. L. I. c. XIV. XV.* Inter recentes sunt *Maximil. Sandæus* in *Grammatico Christiano Comment. XVII.* qua figurata quælibet tam affectus, quam membra exprimentia DEO non nisi tropice convenire, longa exemplorum inductione sed demonstrasse scribit *Theol. Symb. L. I. Comm. II. f. 12.* *Amand. Polanus Synt. Theol. L. II. c. XXXV. tot. & compendiosius Alsted. Theol. Scholast. S. I. c. XXIIIX. E.* *Francofurtanis nostris Christoph. Pelargus Explic. Libr. 1. Job. Damasceni f. 20. & seqq.* Et in primis Doctissimus *Vir Salomon Glasius Rhetor. Sacræ, quæ Philologiæ Sacræ*
ejus

ejus Liber V. est. *Tr. I. c. VII. de Metaphoris ab Homine ad DEUM translatis, quod genus' Ἀνθρώπου παθήσεις* vocant. Quibus accedunt Indicium Sacrorum Scriptores, *Flacius* in Clavi Scripturæ, *Tusfanus* Indice Biblico, *Ravanellus* Biblioth. Sacra, Titulis ad singula Membrorum Humanorum Nomina pertinentibus: Quorum vestigiis insistemus, insertis tamen monitis hinc inde oblatis, operam vero præcipue daturi, ut Sensum literalem sectemur, missis Allegoriis, quas veteres passim cum eo in hisce confundere cuilibet inspicienti facile patebit.

V.

De Universis tamen ac singulis tenendum, quod *Eucherius* generaliter monet, postquam DEUM Omnipotentem, Invisibilem, Incorporeum, Immensum, Incircumscriptum, Inlocalem, Immutabilem demonstraverat: *Ubicunque autem, subjicit, S. Scriptura sparsim per Divinos Libros in DEO motus animæ seu humana membra describit, id est Caput, Capillos, Oculos, Palpebras, Aures & cætera Membra, sive motus Animæ, id est, iram, furorem, oblivionem, pœnitentiam, recordationem, & alia his similia, non carnaliter juxta historiam, ac recte intelligentibus scienda sunt, sicut à Judæis & plerisque hæreticis carnaliter sapientibus, qui DEUM corporeum atque localem opinantur, sed spiritualia omnia de eo intelligenda & confitenda sunt; Si quis DEO humana membra seu motus animæ more humano inesse credit, procul dubio Idola fabricat in corde suo. Dicit omnia de DEO Spiritualia intelligenda esse, vel potius spiritualiter, Deo nimirum convenienti modo, qui Spiritus perfectissimus est: Unde & notissimum apud Theologos axioma: Quæ de DEO dicuntur* *ἀνθρώπου παθήσεις, à nobis intelligenda* *θεο-*

B

πρεπτός

10 CAP. II. DE ANTHROPO-
 πρεπῶς, h. modo DEO digno & summæ perfectioni ejus
 congruo. λαλῶμεν πνευμαλικοῖς πνευμαλικά συγκρίνοντες,
Spiritualibus spiritualia conjungentes 1. Cor. 11. 13. Ideo
 & in tanta varietate tum Partium, tum Actionum Hu-
 manarum DEO tributarum Partes quidem magis
 conspicuas & Organa tum sensuum, tum operatio-
 num præcipuarum Hominique propriarum sparsim de
 DEO prædicari legimus, sed nusquam Ventriculum,
 Hepar, Lienem, Renes, Intestina, utpote Organa
 Nutritionis & remedia potius Imperfectionum, quæ-
 que ad actiones humanas per se non pertinent, adeo-
 que minime DEO conveniunt.

CAPUT II.
 DE ANTHROPOPATHIA
 STYLI SACRI IN SPECIE.

- | | |
|---|---|
| <p>I. <i>Verba ineffabilia</i> à Paulo in Paradiso audita.</p> | <p><i>rabolas.</i></p> |
| <p>II. <i>Natura Styli Humani, Usus frequentissimus Figurati sermonis apud vulgum</i></p> | <p>VI. <i>Duo extrema</i> hac in parte vitanda.</p> |
| <p>III. <i>Cur Deus Stylo Humano usus fuerit? Nimia multiplicatio Figurarum in Libris Rhetoricis.</i></p> | <p>VII. <i>An S. Scriptura loquatur secundum opinionem vulgi: Explicatio hujus Quæstionis.</i></p> |
| <p>IV. <i>Varietas hujus Styli propter Ingeniorum diversitatem.</i></p> | <p>VIII. <i>Rationes Negandi.</i></p> |
| <p>V. <i>Modus loquendi per pa-</i></p> | <p>IX. <i>Objectiones variæ cum Responsionibus.</i></p> |
| | <p>X. <i>An & quo sensu S. Scriptura loquatur Allegorice? An Historia Creationis aliæve Historiæ sejus allegorice capiendæ?</i></p> |
| | <p>XI.</p> |

XI. Quò in loco sensus Allegoricus Ecclesiæ Romanæ habendus.

XII. Monitum exemplo Anthropopathiæ DEUM sequendi.

I.

JAmque cum *Anthropopathia* non tantum *Tropica*, sed etiam *Figurata* loquendi genera contineat, adeoque non in solis Verbis Simplicibus, sed & in eorum constructione cum aliis integrisque sententiis se exerat, dicendum, eandem in toto Stylo Sacro elucere, divinamque illam *συγκατάβασι* tantam esse, ut DEUS toti sermoni nostro se accommodare non dedignatus sit: Quem aliàs extra dubium est, sicut omnia exactissime novit, ita & verbis naturæ ipsorum non modo convenientibus, sed & intime eam repræsentantibus, adeoque propriis efferre posse, sed quæ captum humanum longe superant: Quomodo & Paulus in Paradisum raptus audivit verba ἀρρητα, ἃ ἔκ ἐξὸν ἀνθρώπῳ λαλεῖν, ineffabilia, quæ non licet hominibus loqui, II. Cor. XII. 5. h. non res, uti vox hæc subinde ab Hebræis accipi solet, sed vere Verba, rebus vel pure cælestibus, vel ad doctrinam & statum Ecclesiæ pertinentibus adæquata, sed intellectum nostrum adeoque & humanū loquendi genus transcendentia.

II.

At *Stylus Humanus* maxima sui parte ejusmodi proprietate ac simplicitate vocum ac sermonis caret, tum ob verborum defectum, tum ob debilitatem intellectus, qui sicut apprehendendis rebus in tota natura sua par non est, sed pleraque earum per partes, proprietates, similia, subinde & opposita earum concipit, sic nec efferendis aptus est, nisi per ejusmodi notationes: Unde innumeri illi Tropi ac Fi-

B 2

guræ,

12 CAPUT II. DE ANTHROPO-
gura, quæ nihil aliud sunt, quam varii modi con-
ceptus nostros de rebus non per se, sed per aliud ex-
primendi, ausimusque dicere, paucas periodos in
Sermone Humano inveniri, quin Tropico vel Fi-
gurato loquendi genere aliqua ex parte constant.
Estque hujus rei evidens testimonium in Sermone
Vulgi communi, quod licet Rhetorici Artificii pror-
sus ignarum sit, si quis tamen vel unius horæ spacio
colloquia licitantium, vendentium, ementium, ri-
xantium, vel alias familiariter colloquentium at-
tenderit, eos naturali quodam ductu adeo *ἰστορίων*,
Troposque ac Figuras dictionum ac sententiarum
fundere deprehendet, ac si exquisitioris cujusdam
Systematis Rhetorici doctrinam hausissent. Et e-
contrario in altera vita forsitan hac varietate loquen-
di haut opus erit, quoniam omnia intellectui coram
allucebunt.

III.

Deus igitur in Sacra Scriptura loquens, ut
consultat Humanæ imbecillitati, *Stylo Humano* utitur,
h. more Hominum Tropis ac Figuris passim effert,
quæ docenda, monenda, jubenda sunt, seu ut Hilari-
us loquitur in Ps. CXXVII. *Secundum Intelligentiæ no-
stræ consuetudinem naturamque se temperat, communibus re-
rum vocabulis ad significationem Doctrinæ & Institutionis a-
ptis: Nobis enim, non sibi loquitur, atque ideo nostris utitur
in loquendo.* Et Augustin. *de Trin. L. I. c. 12.* *Non
aliquo genere loquuntur Scripturæ, quod in Consuetudine hu-
mana non inveniatur, quia ubique hominibus loquuntur.*
Nec diffitetur S. Scriptura, ut *Jes. IIX. XI.* *Sume tibi
librum grandem & scribe in Stylo hominis: h. Non tantum
Charactere & literis apud homines usitatis, ut ab omni-
bus*

bus legi ac intelligi possint, quomodo & Chaldæus reddidit: *Scribe in ea Scripturam claram*, Sed etiam modo ac Forma scribendi inter homines receptis, seu ut *Sanctius παραφράζει*, eo Stylo ac forma, quæ in legitimo iudicio publicam habeat auctoritatem. Quomodo dicimus *Stylum Publicum*, *Stylum Curiaë*, ita nimirum ut *Oraculum illud*, de quo ibi agitur, *non Divino solum, sed etiam humano Stylo* omni memoriæ mandetur. Ideo & *Propheta* statim juxta *Stylum Humanum* testes advocat, quorum fidei nulla labe aut levitas obtrudi poterant. *Sanct. Com. in h. l.* Similiter *Ἀνθρώπων*, *Rom. VI. 19.* *Humanum dico propter infirmitatem Carnis vestraë*, *Interprete Syro, sicut inter homines loquor*, propter infirmitatem &c. seu *Hominum more*, ut ad vestrum Captum me demittam. *Corn. à Lap. in h. l.* Exemplis non opus est producendis, quæ magno numero inveniuntur apud *Glasium Phil. Sacr. L. 1. Tr. III. S. II. & III. &c.* Et in primis *Alsted. Encyclop. Bibl. L. XXXIV. f. 216. & seqq.* adductis non tantum Tropis eorumque affectionibus, & speciebus, sed & Figuris Dictionum ac Sententiarum, tum primariis tum secundariis. Quanquam Secundarias istas Figuras, quas ille aliique Systematum Rhetoricorum Scriptores ita vocant, non negamus quidem certos loquendi modos esse, distinctis etiam Nominibus appellari ab Artis peritis posse, sed an Figuris proprie annumerari conveniat, prope ambigimus, quia in infinitum ducunt, & novis semper Figuris excogitandis occasionem præbent: Unde nec Discipulos iis gravandos autumamus, quia nimirum in infinitum abeunt, nec commode applicari, nec facile memoria com-

14 CAPUT II. DE ANTHROPO-
prehendi possunt: Quin potius naturæ quid relinquen-
dum autumamus, quæ etiam sine Terminis Artis suc-
currit.

IV.

Συγκατάβασις illa vero non tantum generaliter
in Stylo humano, sed etiam in varietate adeoque mo-
dis Styli sese exerit, qui sicut ratione personarum di-
versus fit, aliive sublimi, alii medio, alii humili di-
cendi genere gaudent, sic DEUS quoque pro Inge-
nio, Statu ac Vitæ genere Personarum, quas mini-
sterio suo adhibere dignatus fuit, non uno genere
Styli uti amavit. Veluti *Jesajas* Stylo suo majestatem
quandam & gratiam præfert, quippe Regio sanguine
cretus: *Jeremias* simplicitatem, ac facilitatem, qua-
lis est tristium temporum, quibus non licet ornatum
verborum aut lepores sectari, sed breviter quod est
res est dicere: *Ezechiel*, *Daniel*, Viri exquisitioris in-
genii visionibus abundant: In *Amoso* est humile lo-
quendi genus, utpote Pastore & ruborum mora di-
stringente: In *Daniele* præterea mixtura Chaldaicæ
linguæ, utpote in Aula vivente, in qua hæc Lingua
dominabatur: Quomodo & in Pauli Epistolis verba
quædam juxta Phrasin & morem Provinciæ suæ Cili-
ciæ notantur apud *Glasf. Phil. S. L. I. Tr. IV. S. 4. S. 5.*
Ita nimirum suus cuique Prophetæ, Apostolo, &
quotquot Sacri Scriptores sunt est Genius, suus
Spiritus & Stylus apparatus à DEO, qui Dona sua
partitur & dividit cuique prout vult, æque ac in hu-
manis etiam suus cuique Philosopho, Oratori, Do-
ctori est, fuitque semper & erit Genius ac Spiritus.
Corn. à Lapide Proæm in Proph. Maj. C. IV. f. 16. Sic He-
roicus arduum, Comicus lepidum, Lyricus canti-
leno.

lenosum, Orator maturum, Historicus verum, Satyricus figuratum, Grammaticus regulare, Panegyrista plausibile, Sophista serium, Epigrammista lascivum, Commentator lucidum condiderunt, ut Sidonius Apollinaris loquitur *L. IV. Ep. I. ad Probum*, adducente eodem *Corn. à Lap. c. I.*

V.

Eodem referetur *Modus loquendi per Parabolas* à S. Scriptura passim adhibitus, tum illustrandi rem propositam, tum Auditores excitandi & ex similibus similia colligendi gratia. *Aperiam per parabolas Os meum, eructabo occulta à jacto mundi fundamento.* Psalm. LXXIIX. 1. Exempla sunt, Parabolæ Arborum *Jud. IX. 8.* Spinæ. *II. Reg. XIV. 9.* Vineæ degenerantis *Jes. V. 1.* Meritricum *Ezech. XXIII. 2.* Agricolaë sementem facientis. *Matth. XIV. 3.* Zizaniorum ab hoste sparsorum *ib. v. 24.* Graminis Sinapi *v. 31.* Thesauri in Agro absconditi *v. 43.* Perlæ. *v. 46.* Sage-næ *v. 47.* Nam & inter homines usitatum est hujusmodi loquendi generibus se mutuo instruere: Quales Fabulæ Æsopi, quibus ille, *tanquam ii qui vilioribus cibis pulchre convivas excipiunt, ex rebus parvis magna quaedam intelligi facit & fabuloso sermone proposito eo ipso quid agendum sit, aut non agendum ostendit*, ut Apollonius Thyanaeus de eo judicavit ap. *Philostr. L. V. c. 5.* Et Lutherus: Man findet darin unter schlechten Fabeln die allerfeinste Lehre/ Warnung und Unterricht/ wer sie zugebrauchen weiß/ wie man sich im Haushalten in und gegen der Obrigkeit schicken solle/ auf daß man klüglich und friedlich unter den bösen Leuten in der falschen argen Welt leben möge. *T. V. Jenen. f. 285.* At vani sunt, qui in corticibus hisce hærent, medullæ

dullæ latentis cura haut affecti, de his enim valet, quod Servator dixit *Matth. XIII. 13. Per parabolas loquor illis, quia videntes non vident & audientes non audiunt, nec intelligunt.* Nempe non idonei Auditores, qui non interno animi motu veniunt, sed novationis avidi sunt, ut Athenienses. *Act. XVII. 21.*

VI.

Sed duo extrema præcipue indicanda sunt, inter quæ medium teneri maxime opus est: Alterum eorum, qui Stylum Humanum in S. Scriptura quidem agnoscunt, sed defectibus unâ humanis obnoxium, quam ideo & *secundum Opinionem Vulgi* læpe loqui volunt. Alterum istorum, qui S. Scripturam omnia tantum non ἀλληγορίζειν, & per similitudinem loqui, adeoque Stylo humano longe subtilius quid continere opinantur, ipsasque Historias Sacras ideo non Stylo inter Homines recepto, sed sensu mere Allegorico scriptas esse autumant. Priores defectu, posteriores excessu laborare dixeris. De ambobus seorsim videndum.

VII.

Itaque *Scripturam* qui *secundum opinionem vulgi loqui* prætendunt, hoc volunt: S. *Scripturam* in rebus fidei quidem Authenticam & ἀξιόπιστον esse, at in rebus præcipue naturalibus se iudicio vulgi accomodare, proindeque non ex vero, sed quod vulgo ita videatur, adeoque erronee scribere; Ex opinione vulgi enim quod est, supponit meliorum ignorantiam, eoque non ex vero est; Alias Opinione vulgi nomine appellari opus haut esset, quod enim verum est, non ab Opinione vulgi, sed ex conformitate cum rebus & intellectu lucem suam accipit. *Vulgus quicquid laudat vituperio dignum*

dignum est, quicquid cogitat vanum, quicquid loquitur falsum, quod improbat bonum est, quod approbat malum & quicquid extollit infame, dixit aliquando Johannes. XXIII. P. M. ap. Balæum Vit. Pont. & ex eo Camerar. Hor. Succif. Cent. I. c. XL. Proindeque S. Scripturam loqui secundum Opinionem Vulgi tantundem erit, quam non expensis rerum momentis quædam ponere, nec ex rei veritate, sed erronea loqui. Hoc sensu Pharisæi Joh. VIII. 49. Turba hæc quæ non novit legem maledicti sunt, notâ nimirum ignorantix populi impactâ, quanquam male illo loco. Sapientes enim dum se venditant, fatui redduntur: Nam dum scire se Legem profitentur, semet ipsos incredulitatis accusant, inquit Cyrillus. Et Hiob. XXI. 29. ex versione Lutheri: Redet ihr doch davon wie der gemeine Pöbel / und mercket nicht was jener wesen bedeutet. Qui locus tamen communi fere consensu Interpretum sic se habet: Nonne interrogastis transeuntes per viam, & signa eorum non negastis? Seu ut Vulgata habet: Interrogate quemlibet de viatoribus & hæc eadem illum intelligere cognoscetis. Calvinum tamen prope hinc abesse videmus: Si nimirum, inquit, naturalem sensum sequamur, Jobum hic voluisse significare amicos suos, qui tales videri volebant, & ea specie ad ipsum venerant, si iudicium sanum & incorruptum haberent, talibus ad ipsum calumniis usus non fuisse. Conc. 82. in Hiob f. 368. Add. Petr. Merlin. Comm. in h. l. f. 176.

VIII.

Sed his opponimus: S. Scripturam esse Lucernam pedibus nostris & Lumen semitis nostris. Ps. CXIX. 104. Illuminare Oculos nostros Ps. XIX. 9. Esse veritatem Ps. CXIX. 141. & Doctrinam perfectam convertentem

C

tentem

18 CAPUT II. DE ANTHROPO-
tentem animos *Pf. XIX. 8.* Perfectum reddere DEI
Hominem *II. Tim. III. 17.* Et in æternum manere
in cœlo *Pf. CXIX. 89. 90.* Quæ si ita sunt, jam Erro-
ris omnis, adeoque etiam Opiniorum Vulgi exper-
tem esse oportet. *Servilis est, qui opinionem respicit,*
ut quid per illam consecuturus Boni: "Ουκ εν ετι κατὰ τὴν
τῶν πολλῶν δόξαν παρὶ θεῶ ὑποληπτόν: *Non est ergo de*
DEO sentiendum juxta plurium Opinionem, inquit ex Cle-
mente Stoico *Clemens Alexandro Strom. L. V. f. 602.*
Si enim vel semel erret, jam nihil certi amplius ab
ea promitti potest, cum pari modo in omnibus aliis
errare metuendum sit: Sicut Lucerna fumosa nec o-
culis certam viam ostendere, nec pedibus firmum
gresum polliceri, nec perfectam lucem fundere po-
test, quam crassius ellychnium obscurat. Nec æternum
in cœlo manere dici posset, cum Errores durabiles
non sint, & Sanctuario cœlesti exesse jubeantur non
tantum Canes, sed & qui amant & faciunt menda-
cium. *Ap. XXII. 15.* Nec juvat partem adversam di-
stinguere *Res Fidei, & Res Naturales,* In illis tanquam
scopo suo præcipue occupari, at in naturalibus utpote
extra scopum suum sitis Vulgi opinionem innoxie
exhibere posse: Nam si in naturalibus errare depre-
henderetur, cum illa passim obvia sint, quanto ma-
jor metus foret eam in spiritualibus quoque tanquam
abstrusioribus erroribus non carituram. Possentq; hic
dici mutatis paulisper verbis, quod Christus Nico-
demo dixit *Joh. III, 11.* *Si Terrena dixi vobis & non*
creditis, quomodo si dixerō vobis Cœlestia, credetis? Si ni-
mirum Terrena quæ dicit credibilia non sunt, quo-
modo quando Cœlestia dicit, credentur. Dicimusque
proinde *S. Scripturam, seu de Spiritualibus & Moralibus,*
seu

seu de Naturalibus agat, semper vera & vere, nunquam falsa loqui. Ac de naturalibus quidem plene haut agere, h. nec in causis suis ea, nec omnia, quæ de iis dici possunt exhibere, quia id extra scopum ejus situm est, at nunquam aliquid proferre, quod naturæ eorum non conveniens adeoque verum non sit. Ac Interpretes quidem quod vere dictum est à S. Scriptura, secundum opinionem Vulgi sæpe exponere non negamus; Sed id S. Scripturæ non magis imputari potest, quam si Minister Mandata Principis perverse proferat, aut Amanuensis, quod bene scriptum est, ex ingenio suo mutet aut vitiose describat.

IX.

Argumenta, quæ in contrarium adduci solent, hæc fere sunt (1.) *Lunam vocari Luminare magnum. Gen. 1. 16. Cum non tantum inter Stellas minima sit, sed etiam constet longe minorem esse ipsamet Terra; Adeoque non magnum, se parvum Luminare esse, Vulgo vero magnum videri.* Resp. I. Lunam non eo minus magnam manere, licet minor Terra sit, habereque se cum magnitudine ut cum Generibus subalternis, quæ respectu Superioris Generis quidem Species, sed respectu inferiorum & subordinatorum Individuorum Genera manent. Luna igitur licet respectu Solis aut Terræ minor sit, quomodo etiam eodem loco *Gen. 1. Luminare minus dicitur,* non eo minus tamen respectu partium Terræ aut hominum Lunam aspicientium magna manet. II. Non simpliciter magnam dici, sed magnum Luminare, quod respectu Orbis Terræ ejusque Incolarum revera est, omnibus Stellis, quantæ quantæ illæ sint, post Solem potior: Cumque S. Scriptura nobis Terræ hujus Incolis data sit, quidni
 C 2 etiam

etiam de iis quæ respectu nostri ita se habent, intelligatur? Ambrosius rem accurate tetigit: *Magnum lumen dici non tam aliorum comparatione, quam suo munere, ut est Cælum magnum & Mare magnum, Hexaem. L. IV. c. 6.* Quomodo & Virgo magnos sæpe dicimus, licet statura exiguos, quia virtute ac meritis se conspicuos redderunt.

II. *Soli dici Tabernaculum positum* Ps. XIX. 5. *eum nullum habeat, nec habere possit.* Resp. Sensum paulo alium hujus loci esse, nec contemnendam Versionem Vulgatam hac in parte, quæ est, non ut communiter accipimus: *Soli posuit tabernaculum in iis: Sed, in Sole posuit tabernaculum suum,* quæ & LXX. Interpretum est Versio: *Ἐν ἡλίῳ ἔθετο τὸ σκηνώμα αὐτοῦ.* Adeoque de Deo potius, quam de Sole accipiendum est. Cum (1.) inter omnia Corpora aspectabilia Sol maxime declaret Majestatem DEI, utpote Fons omnis lucis aspectabilis, neque magis loquendi hæc formula DEO indigna est, quam quando dicitur, *habere tabernaculum suum inter homines* de quibus in posterum plura (2.) Totus Psalmi contextus in Majestatem Divinam directus est, statimque ab initio Cœli dicuntur enarrare gloriam DEI, proindeque in Sole etiam singularem Gloriæ Divinæ enarrationem sitam esse censendum est. (3.) Si etiam legatur *Soli posuit tabernaculum in ipsis,* id tamen nihil incongrui in se habet; Intelligitur enim in Cœlis, seu firmamento Sol positus esse, in quo Metaphorica quidem locutio, Poëtis etiam non ignota, sed non Opinio Vulgi est. Vulgus enim, quam crasse alias erret, Tabernaculum tamen seu domum talem Solis ignorat.

III. *Solem eodem loco dici egredi Tabernaculo suo*
lata-

lætarique, sicut Sponsum procedentem de Thalamo suo, cum Sol seu moveatur, seu quiescat, non possit dici egredi; Si enim movetur, perpetuo decurrit, & nullo loco egreditur, si quiescit, tanto minus egredi dici potest. Resp. Metaphoricos loquendi modos hic non negari, Stylo humano prorsus convenientes: Egredi enim non illa tantum dicimus, quæ motu proprio in visum nostrum incurrere incipiunt, sed & ea quæ fixa sunt, si in notitiam nostram primo veniunt. Sic receptissimo loquendi genere ipsi Novatores post inundationes majores colliculos prodire aut prospicere dicunt, cum nullus eorum prodeat, sed eodem loco semper moretur, à nobis vero de novo videri incipiat. Exempla sunt *Genes. IIX. 5. & Ps. CIV. 8.* Sicque nec magis carpi meretur, si Sol dicatur lætari ut sponsus, quam profani Scriptores, quando *Prata ridere* dicunt.

IV. *Aspidem obturare aurem suam adversus incantatorem Ps. LIIX. 5.* Cum & vanæ sint incantationes, nec ullius temporis observatione obturatio talis deprehensa sit. Resp. Fatendum esse hunc locum difficiliorem videri, cum ipsi Patres non pauci Opinionem Vulgi hac in re videantur sequi, ut Hieronymus, Augustinus, recentisque non pauci, vel certe ex Opinione Vulgi id scriptum esse agnoscant: Quomodo & ipse *Calvinus Comm. in h. l.* postquam de veteratoria astutia hostium locutus fuerat, *nisi forte, ait, magis placeat, ex communi Vulgi Errore locutum esse Davidem.* Sed bene se habet, constabit namque & hic S. Scripturæ sua Veritas, procul Vulgi Opinione; Nihil aliud enim hoc loco vult, quam dari casum, quo aspis obturatas aures habeat, h. non audiat, in furore nempe, seu ubi irritata fuerit, in quo etiam totus nervus & ratio cum

Hostibus comparandi consistit, hostes nempe adeo furore abreptos esse, ut non audiant, æque ac aspides & serpentes iratos. Hoc ergo debuisset respici, non modus ille quem Commentatores adducunt; Is enim omnino ex Opinione Vulgi est, sed qui etiam apud hos tantum invenitur, S. Scripturæ vero ideo non imputandus; Neque etiam Opinione Vulgi constat, Aspidem iratam non audire, sed quotidiana experientia docet non aspides tantum, sed animalia quæq; immo & homines iratiores nec audire, nec videre, adeoque non modo obturatas aures, sed etiam oculos clausos habere. Exempla in iratis canibus, in ferocientibus equis & imprimis in feris, lupis, ursis, leonibus iratis ubivis obvia sunt.

Clausæ sunt Aures in ira, cui procax alter obstruxit.
V. Hiob. XXVI. 14. legi: Tonitru potentiae ejus quis intelligit. Et tamen naturam Tonitrus invento pulvere Pyrio haut difficulter explicari posse? Resp. I. Hiobum non disserere de Tonitru naturali, sed de summa potentia DEI, argumento à minori ad majus ducto v. 7. 8. & seqq. usque ad 13. Exiguam nimirum esse cognitionis nostræ supellectilem de rebus creatis, quibus tandem subjicit: Ecce hæc ex parte dicta sunt viarum ejus, & cum vix parvam Stillam sermonis ejus audierimus, quis poterit tonitruum magnitudinis ejus intueri. Vel ut Junac Tremell. reddidere. En istæ sunt partes viarum ejus, sed quantam particulam rei audimus de eo? Tonitru ergo summæ potentiae ejus quis intelligat? II. Si etiam de Tonitru naturali capiatur, nihilominus verum est, Tonitru inexplicabile esse, nam licet inventio Pulveris Pyrii aliquid lucis ejus cognitioni videatur addere posse, naturæ Tonitrus declarandæ tamen mini-

minime sufficit; Pulvis Pyrius enim displosus sursum tendit, at Tonitrus maxima vis deorsum agit; Levem ergo similitudinem tantum cum Pulvere Pyrio habet, oppidoque frustra erit, qui ex similitudine quacunque rerum easdem communem naturam habere colliget. Immo longe commodius ex natura Auri Fulminantis Tonitru explicabitur, quoniam id (1.) exiguo calore disploditur (2.) displosum deorsum tendit. (3.) exigua quoque copia ad displosionem opus habet, cum ad Pulverem Pyrium displodendum, sonumque ex eo edendum, major copia, & præsens ignis requiratur. Sed his etiam instantibus nihilominus potissimum quod in Tonitru observari meretur, inexplicabile manet, si modum, quo fit, locum in quo fit, aut tempus quando fit consideremus.

VI. *Job. III. 8.* legitur. *Ventus ubi vult spirat & vocem ejus audis, sed nescis unde veniat, aut quo vadat; Naturam Venti vero satis notam esse, probeque sciri unde veniat, nempe ex compressione aëris.* R. Verba hæc non de generali causa, sed de Termino à quo & loco unde Ventus oriatur capienda esse, qui in hanc diem usque ignotus mansit, eoque ipso naturam Venti quoque in abdito relinqui; Nam licet generaliter sciamus, Ventum ex compressione aëris oriri, quam diu tamen locum ignoramus, ubi compressio aëris fit, nihil dum certi de Vento scimus. Et Servatorem sic intelligendum esse sequentia arguunt: *Nescis quo vadat*, quibus terminus ad quem denotatur tanquam correlatum termini à quo, seu ubi ortus fuerit.

VII. *Hiob XLI.* *Balænarum robur tum vi, tum astu hominum insuperabile prædicari, cum tamen certum sit immanes*

manes

manes illas belluas industria hominum nunc non tantum capi, sed & carnes & ossa illarum velut spolia inter Mercatores dividi. Resp. I. Frustra supponi Leviathanem isthoc loco descriptum Balænam esse, cum Crocodilum eo nomine intelligi jam in confesso sit, cujus demonstrationis autor *Bochart. in Hierozot. L. V. c. 16. 17.* Ubi una ostendit singula, quæ cit. loco Hiobi habentur, naturæ Crocodili congruere, Balænarum minime. *Cap. XVIII.* insuper adjungit Thalmudicos Leviathanem eodem sensu accipere. II. Si etiam de Balænis ista verba capienda essent, de temporibus Hiobi tamen capi oporteret, quibus artes illæ Balænas capiendi adhuc ignotæ erant. III. Nihilominus remanere hodieque summam difficultatem Animalia hæc capiendi, cum jam percussa non tam facile in potestatem capientium veniant, quin potius fatis suis relinquere oporteat, nec unquam iis nisi mortuis se applicare liceat.

X.

Alterum est, *Sacram Scripturam loqui Allegorice:* Quod negandum quidem non est, nam videmus omnino totas subinde sententias à nativa significatione ad alienam ab ea transferri: Quomodo Paulus *ἡ ἀλληγορούμενα*, per *Allegoriam dicta vocat*, quæ de duobus filiis Abrahæ, eorumque matribus dicuntur, & duo Testamenta indigitari ait *Gal. IV. 24.* de quo supra jam actum est *C. I. §. I.* Sed Allegoriam in ea ubique dominari, quod Novatores quidam nostro Patrumque tempore voluerunt, hoc est, Aliud eam prætere in Verbis & aliud significare in Sensu, ut *Hieron. Allegoriam explicat in C. I. ad Galat.* id vero est, quod cum Orthodoxis quibuscunque merito negamus, per-

suasi

suasi cum Epiphanio, πάντα τὰ θεῖα ῥήματα ἐκ ἀλλεγορίας δεῖσθαι, *Non omnia Divina dicta indigere Allegoria, Verum ut posita sunt intelligi debere.* Talia sunt Weigeliana, Behmiana. &c. Theosophorum de Matrice Terræ, Mundo Interno & Externo, Adamo Viro simul & fœmina, seu Androgyno creato, eodemque partibus naturalibus destituto, quique cœlesti prorsus modo potuisset absque ulla disruptione gignere, De Paradiso in homine existente, vel etiam parte quadam in Deitate, Homine ipso Arbore Scientiæ Boni & Mali, eodemque serpente existente à se ipso decepto, Lapsu Adami appetitu externi Ignis progenerationis &c. Plane gemina iis, quæ Gentiles olim jactarunt, doctrinis suis contineri *Mysteria sancta, rationes miras atque altas, nec quas facile quivis possit Ingenii vivacitate pernoscere,* ut Arnobius loquitur *L. V. adv. Gent.* Et famosus ille *Spinosa,* cum Societas Regia Anglicana, de Resurrectione & Ascensione Christi in Cœlum perspicuum Responsum urgeret, non aliud tandem invenit, quod responderet, quam cuncta Allegorice capienda esse. Hoc nimirum est, quod Basiliius dicit *eorum esse, qui non admittentes eorum quæ scripta sunt sensus communes, Aquam non aquam dicunt sed aliam quandam effusionem, & piscem pro arbitrio interpretantur, & repentium creationem & ferarum ad propria sensa distrahentes exponunt. Homil. IX. in Hexaem.* Nec differre autumamus à priscis Gentilismi excusationibus Dictorum, factorumve Deorum suorum, immo iis deteriores dicentur, cum Gentiles exculpandis turpibus & absurdis facinoribus Deorum suorum hujusmodi vela obducere conati sint; Hi clara & perspicua effata Sacra talibus fumis obscurare audeant, quibusve proinde

D oppo-

opponimus. i. in genere, S. Scripturam nobis datam esse in Duce[m] viæ ad Salutem æternam obtinendam, eo- que 2. ut esset Principium certum ac firmum, quod- que *πληροφορία* in nobis gigneret. Ac 3. Principium perspicuum, quod omnes æque, si velint, intelligere possint. Ideo & 4. Christum & Apostolos videmus passim verba ex Prophetis sensu literali citare, ut *Matth. I. v. 23. Cap. IV. v. 7. & 11. Cap. V. v. 21. 28. 31. 38. Cap. XII. v. 7. Cap. XXII. v. 32. 37. 38. 39. Act. II. v. 17. Cap. III. v. 22. & 25. Cap. VII.* In Oratione Stephani *Rom. II. v. 6. & 11. Cap. III.* in locis pluribus. 5. Neque ulla necessitas allegari potest, cur à consueta verbo- rum ac sententiarum forma seu sensu literali recedi oporteat, diciturque hic omnino meretur, quod Arnob. Allegoriis Theologiæ Gentilis objicit L. V. ad Gentes. *Quid enim prohibebat, quid obstabat suis unamquamque rem verbis & suis significationibus promere? imo quid urgebat, cum nescio quid indicare per commentarios & scripta voluisset, nolle illud intelligi, quod indicaret, sed contrarias res simul una expositione suscipere studium docere cupientis & nolentis ostendere malignitatem?* Immo 6. est contra naturam Styli Historici, quippe cujus est, quod res est, dice- re, non cui similis sit, missis verborum involucris, vaneque proinde S. Scripturæ imputant, quod ne profano quidem Historico tribuere licet, præsertim cum nullus alius Historicus Vitam antiquissimorum Hominum, Historiam Creationis mundi, gesta que Reip. Israeliticæ & Ecclesiæ Veteris tanta facilitate ac perspicuitate tradat, quam S. Scriptura. Ideo & 7. ipsorum *Ἀλληγορομανθραίων* pars sensu literali se haut semper carere posse testantur: Nam quæ de Chri- sti Natiuitate, Circumcisione, Itineribus, Miraculis, Passio-

Passio-

Passione, Morte, Resurrectione, & Ascensu in Cœlum ab Evangelistis præscripta sunt, eadem & ipsi ut alia quoque exponunt. Aut si quidem Sacra Scriptura ἀλληγορεῖν videatur, jam in omnibus ἀλληγορήσει, aut dicant hi Novatores, cur in uno potius quam in altero ἀλληγορεῖν oporteat? Quod argumentum inprimis urget Epiphanius contra Paradisum Allegoricum Origenis, totam nimirum Historiam Creationis, Generationis Hominum, Diluvii fore Allegoricam, si adeo Allegoriis indulgere liceret. ἀλλὰ μῦθος λοιπὸν ἢ ἀλήθεια καὶ ἀλληγορεῖσθαι γὰρ πάντα. *Fabula erit ipsa veritas, & omnia allegorice dicentur. Anchor. f. 519. 520. 521.* Aut denique 8. si singula in singulis edisferere non possunt, quid Allegoriis obscurant id quod simpliciter scriptum est, & communem ad intelligentiam publicatur. *Eligitis quædam vestrae convenientia voluntati & ex ipsis obtinere contenditis nothas atque adulteras lectiones interiori esse superpositas veritati. Quod tamen ut vobis ita sese habere (quemadmodum dicitis) annuamus, qui scitis, aut unde cognoscitis, utra pars sit sententiis historiae scripta simplicibus, utra vero sit dissonis atque alienis significationibus tecta? Potest enim fieri, ut quod vos existimatis sic esse, aliter se habeat, aut quod aliter creditis, conceptionibus aliis contrariisque prolatum sit. Ubi enim dicitur in unius materiae corpore pars esse Allegorice scripta, indubitabili altera sermone rectoque, nec inest in re signum, quo differentia judicari ambiguum possit, simpliciterque dictorum, tam potest quod simplex est, ambiformiter dictum existimari, quam quod ambigue scriptum est, reclusis esse obtentionibus credi.* Uti iterum loquitur Arnobius c. 1. 9. *Ista Sensus Allegorici sectatio nihil certi relinquit intellectui humano, verum varietati quam maxime*

obnoxia est, & in infinitum abit, toties enim variabit sensus, quoties Ingenia luxuriantia voluerint, quæ proinde & Basilius Magnus iis comparat, qui somnia interpretantur, *Homil. IX. in Hexaem.* Et ut iterum Arnobius. c. 1. *Potest alius aliud & argutius fingere, & veri cum similitudine suspicari, potest aliud tertius, potest aliud quartus, atque ut se tulerint Ingeniorum opinantium qualitates, ita singulæ res possunt infinitis interpretationibus explicari. Cum enim e rebus occlusis omnis ista, quæ dicitur Allegoria sumatur, nec habeat finem certum, in quo rei, quæ dicitur, sit fixa atque immota sententia, unicuique liberum est in id quod velit attrahere lectionem & affirmare id positum, in quod eum sua suspitio & conjectura opinabilis duxerit. Quod cum ita se habeat, qui potestis res certas rebus à dubiis sumere, atque unam adjungere significationem dicto, quod per modos videatis innumeros expositionum varietate deduci?* 10. Denique fine caret istud Allegoriarum studium, cum nec se ipsas, nec alias res probent; Verumque omnino vetus illud Scholasticorum: *Theologia Symbolica non est argumentativa; & Hieronymi in Matth. XIII. Nunquam parabola & dubia ænigmatum intelligentia potest ad auctoritatem dogmatum proficere. Vane objicitur, DEUM mysteria sua nolle ab hominibus sciri & idcirco historias ambagibus esse Allegoricis scriptas. Unde enim vobis liquidum, quod hominibus superi nolunt sua mysteria publicari? Unde illa vos scitis, aut cur ea dissolvere in Allegoriarum explanationem curatis?* inquit idem *Arnobius cit. l.* Nos addimus, esse contra benignitatem DEI, verbum suum patefacere nobis voluisse, & tamen noluisse id intelligi. Breviter: *Argutiæ sunt ut apparet atque acumina hæc omnia, quibus fulcire solenne est malas in judiciis causas.*

Quin

Quin imo (ut verius dicam) sophisticarum disputationum colores, non quibus verum, sed imago & species veri semper atque umbra conquiritur. Ut iterum Arnobius de Allegoriis Gentilium concludit. Et forte haut frustra erimus, si Mysteriographos hujusmodi Harpocrati veterum assimilaverimus, qui ignorantiam suam obtentu Philosophiæ Silentii se perpetuo tecturum confidebat, sed explosus eade causa & ex Parnaso ejectus apud. *Boccal. Cent. 1. Rel. 36.* Sic hi dum omnia mysteriosæ cujusdam sapientiæ velo tegunt, ipsi ignorantiam suam producant, & in eandem alios inducere gestiunt. Studium certe sectandi sensum Mysticum S. Scripturæ etiam innoxios efficit, ut in eruendo sensu literali segniore ac tepidi evadant: Quod bene observatum à *Glass. f. 327.*

XI.

Nec tamen etiam probare possumus Dd. Ecclesiæ Romanæ sententiam, qui Sensum Literalem quidem retinent, attamen juxta eum Sensum Allegoricum simul S. Scripturæ inducunt. Nam licet Allegoriis, quod supra etiam dictum, aliquid dandum sit, sensum tamen peculiarem S. Scripturæ ideo constituere dici non potest. Sensum enim dicti alicujus illum proprie dicimus, quem verba præ se ferunt, non qui ex comparatione rerum per verba significatarum cum aliis rebus resultat. Et aliud omnino est, quid verba seu propria seu impropria S. Scripturæ significant indagare, aliud an Res verbis illis significatæ alterius adhuc Rei signa sint, dispicere. Prius proprie id est, quod DEUS per Verbum suum nobis præbuit intelligendum & ulterius indagandum, idque *Sensum Literalem* dicimus, cujus Signa sunt Voces;

ces;

30 CAPUT II. DE ANTHROPO-
ces; Posterius *Allegoriarum* est & *Sensus* quem vocant
Mystici, cujus signa non sunt Voces, sed Res ipsæ,
quarumve eadem ratio, quæ aliorum Signorum in-
ter homines ex similitudine quadam aliquid significan-
tium; Quomodo in Historia Jonathæ ac Davidis e-
missio nec repetitio Jaculorum Signi loco erat Davi-
di, quo in statu res ejus essent. 1 Sam. XX. 21. 22.
Sed quorum vis non ex arbitrio nostro, verum ex
autoritate Spiritus S. pendet. Sic Sacrificia V. T. e-
rant Typi futuri Sacrificii Christi, non sensu Alle-
gorico Verborum de Sacrificiis Scriptorum, Hæc e-
nim per se nihil aliud significabant, quam quod de
Sacrificiis faciendis DEUS jusserat; Sed quod res i-
psæ figuram & imaginem Sacrificii Christi contine-
rent, sicut enim hæc offerabantur expiandis peccatis
offerentis, sic Christum aliquando Sacrificio suo ex-
piaturum peccata Humani Generis indicabant. Si-
militer in Historia Jonæ Textus quoad Verba, a-
deoque Sensu Literali agit de Jona ejusque factis,
sed Historia ipsa Mystice præfiguratur adeoque signifi-
cat Triduum Mortis Christi, non vi Verborum Hi-
storiæ Jonæ, sed quia DEO placuit hoc Typo futu-
rum Filii sui statum velut in antecessum exhibere.
Et hætenus etiam in Allegoriarum usum condescen-
dimus non tanquam Sensus cujusdam peculiaris
Verborum S. Scripturæ, sed tanquam Comparationis
Rerum inter se à S. Scriptura factæ: Cujus autori-
tate etiam & applicatione ab ipso Spiritu S. suppeditata
niti oportet, siquidem vim probandi habere de-
bent, extra quam si sit, occasionem quidem præbe-
re possunt ad pias meditationes, non possumus tamen
dicere explicationem talem esse Sensem S. Scriptu-
ræ,

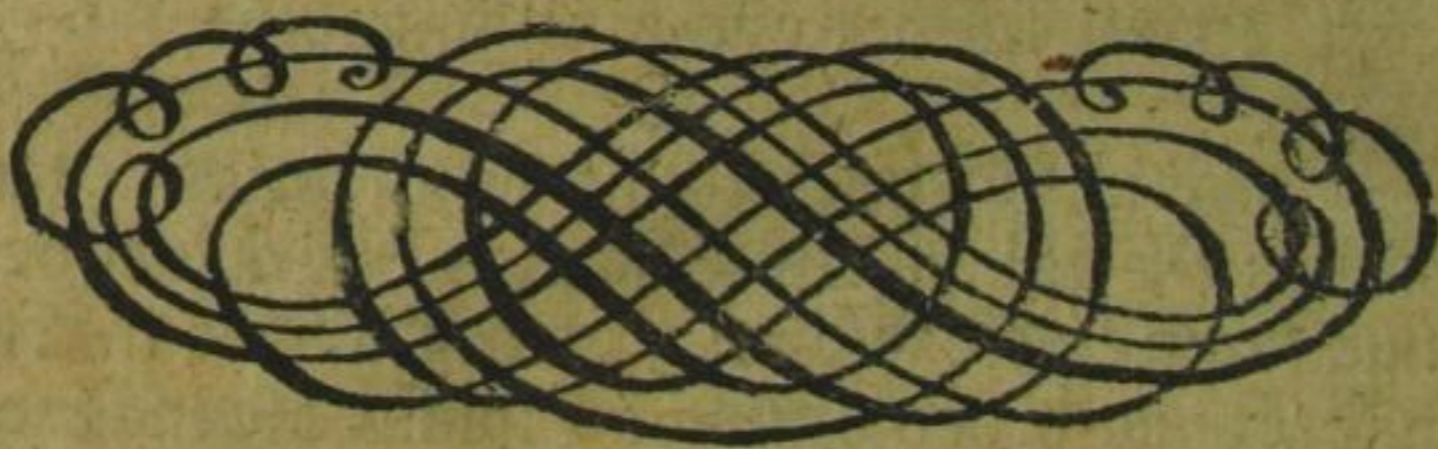
ræ, aut menti Spiritus S. convenire; Eoque nec probant aliquid, sed potius quia arbitrariæ sunt pro solertia tractantium, in infinitum abeunt. Unde & ingentes illi Commentarii in S. Scripturam Dd. Pontificiorum triplo sæpe minores futuri essent, si excursus illi ad sensum, quem vocant Allegoricum aliosve, quos formant, abessent; Ausimusque dicere, si allegorizandi illa consuetudo futuris seculis continetur, Commentarios Sacros in infinitum excreturos, cum Allegoria ὁρασηνῶς Φίλη ἀνδράσι *Viris perspicacibus amica sit*, ut Philo Judæus loquitur de Plantat. Noe f. 219., eoque sicut cogitandi, ita res inter se comparandi nullus finis existat. Abusum certe hujus rei jam ante duo secula videre fuit, quo allegorizandi hoc genus missis sacris ad ipsas profanas Historias & fabulas singularibus libris transmissum fuit, quales *Æsopus Moralizatus*, & *Gesta Romanorum*, quibus quicquid actum, aut fictum olim fuit, ociosi homines Allegoriis locupletare & in usum Christianum traducere conati fuere, quo nihil nugacius.

XII.

Coronidis loco stabit, ut dum toties ac tot actionibus DEUM ad Nos se demisisse humanoque more nobiscum egisse vidimus, ut consulere infirmitati nostræ, reciproco officio ad ipsum ascendere, divinoque more vivere studeamus, seu, ut Augustinus de Anthropomorphia Homeri scribit: *Fingebat hæc Homerus & Humanæ ad hos transferebat, mallet divina ad Nos, Confes. l. 16.* Id lex Gratia referendæ exigat, DEUS ipse jubet; *Estote Sancti, quia ego sanctus sum. Lev. XI. 14. XIX. 2. I Pet. 1. 16.* Paulus continuat: *Servi facti DEO habetis fructum vestrum in sancti-*

stifi-

ctificationem. Rom. VI. 22. Quibusve proinde semper
 in ore sit, quod optimus Vir *Mollerus* alludendo ad
 ἈΥΘΡΩΠΟΠΟΙΪΣΙΩΝ orat. Du bist mein **GOTT** ein geist-
 liches wesen &c. und hast nicht Gliedmaßen / wie ein
 Mensch / sondern deine rechte Hand ist nichts anders /
 dan deine Allmächtige Krafft: Deine schnelle Füße
 sein nichts anders / dann dein Allmächtige Gegenwär-
 tigkeit an allen Orten: Deine Augen sind dein wes-
 sentlicher Glantz und Klarheit; Und deine Ohren
 sein deine Allwissende Weißheit. Hilff **HERR** du
 Ewiges Geistliches wesen / daß ich dich allzeit im Geist
 und Wahrheit anruffe / du bist mein heiliges wesen /
 und sprichst / Ihr sollt heilig sein dann ich bin heilig;
 Ei so heilige mich auch / daß ich dir mit
 reinem Herzen diene / und allezeit hei-
 lige Hände zu dir aufhebe.



Coll. dres. A. 7, misc. 56